

AZ ORSZÁGOS
IDEGENNYELV
KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE

BUDAPEST
2006

AZ ORSZÁGOS
IDEGENNYELV
KÖNYVTÁR

É V K Ö N Y V E

AZ ALAPÍTÁS 50. ÉVFORDULÓJÁRA

BUDAPEST
2006

Az évkönyv szerkesztő bizottsága
Cholnoky György
Fülöp Ágnes
Kiszei Dóra
Mender Tiborné
Papp Anna Mária
Radnai Margit
Vajk Ilona

A szerkesztő bizottság elnöke
Cholnoky György

Lektorálta
Dörg Tibor

Angol fordítás
Kiszei Dóra

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM

ISSN 1589-2026

Országos Idegennyelv Könyvtár, Budapest, 2006
Felelős kiadó: Mender Tiborné, főszerkesztő
Tipográfia: Szabó János
Tördelés és nyomdai munka: Inkart Kft.

Tartalomjegyzék

<i>Rezümé</i>	9
<i>El szó</i>	
Mender Tiborné: El szó	19
<i>Tanulmányok</i>	
Papp Anna Mária: Értékek az Országos Idegennyelv Könyvtárban	23
Sárközi Andrea Bernadett: Id /képek. Az Országos Idegennyelv Könyvtár és változó világunk kapcsolatáról röviden a PGTT-elemzés tükrében	35
Dörg Tibor: <i>Az utolsó mohikán</i> magyar nyelv könyvkiadásai	55
Komáromi Sándor: Franz Schubert és Robert Schumann Heine-dalai: vers és zene szemantikai egybeesése és keresztez dése	71
Cholnoky Gy z : Magyarok és nem magyarok a Kárpát-medencében	89
<i>Interjúk</i> (K szegi Dóra, Papp Anna Mária)	
Papp Anna Mária: Gondolatok a könyvtárról, a könyvtárosról és az olvasókról	99
<i>Az Országos Idegennyelv Könyvtár volt munkatársai</i>	
Elek István közíró	103
Nagy Gáspár Kossuth-díjas költ	109
Rakovszky Zsuzsa József Attila-díjas költ , író, m fordító	115
Rockenbauer Zoltán író, néprajzkutató	119
Stumpf-Benedek András költ , m vel déstörténész	127
Szondi György f szerkeszt , bolgarista	133
Terebess Gábor író, m fordító, keramikus, könyvtervez , orientalista könyvkiadó	141
<i>Az Országos Idegennyelv Könyvtár neves olvasói</i>	
Fülep Márk fuvolam vész	151
Gémesi Géza karmester, zeneszerz	155
Kiss Gy. Csaba m vel déstörténész, egyetemi tanár	157
Lackfi János József Attila-díjas költ , író, m fordító, egyetemi tanár	161
Romhányi Török Gábor író, költ , m fordító	167
Szentpéteri Csilla zongoram vész	173

Christopher Whyte skót költő, író, fordító, irodalomkritikus, egyetemi tanár	177
<i>Adattár</i>	
50 év krónikája (összeállította: Vajk Ilona)	185
A könyvtárról megjelent sajtó- és elektronikus közlemények jegyzéke (2002–2005) (összeállította: Vajk Ilona)	193
A könyvtár fűzfőállású munkatársai (1956–2005) (összeállította: Kis Lajosné)	205
<i>Képek</i> (válogatta: Nagy Imréné)	215

Terebess Gábor

író, m fordító, keramikus, könyvtervez , orientalista könyvkiadó

Ön mondhatni körbeutazta a világot, többféle szakmát elsajátított. Világjárásának egyik állomása az Országos Idegennyelv Könyvtár (régj nevén Állami Gorkij Könyvtár) volt. Hogyan került kapcsolatba a Könyvtárral?

Hát az a helyzet, hogy az 1960-as évek közepén disszidáltam, és közel hat évig éltem olyan országokban, mint az Egyesült Államok, Japán, Ausztrália, Franciaország, Nyugat-Németország, s ezen kívül is még bejártam a világot Dél-Afrikától Panamáig, ha érint legesen is. Ezalatt megismerkedtem néhány nyelvvel. Amikor hazajöttem 1971-ben egy amnesztiára, öt évig nem mehettem külföldre, nem mehettem olyan helyre sem dolgozni, ahol külföldiekkel levelezek, vagy ahol tolmácsolhatok. Korábban a Statisztikai Hivatal Könyvtárában dolgoztam Bibó István környezetében. Ezért próbáltam elhelyezkedni valamelyik könyvtárban. Akkoriban az Állami Gorkij Könyvtár folyóirattárába kerestek valakit, I. Tóth Zoltán történész özvegye vezette a csoportot, és ajánlott be. Sándor László elvtárs volt akkor az igazgató, aki Kárpátaljáról jött át, egyébként szerette az ilyen "kétes" embereket. Egyrészt próbált értékes munkatársakat találni, másrészt úgy gondolta, hogy nem kell tartania az ilyenek esetleges h zöngéseit l. Így a disszidens múltam miatt és ellenére kerültem ide.

Mit dolgozott a könyvtárban?

A napi teend k mellett tulajdonképpen a folyóirat-állomány fejlesztését végeztem. Mutatványszámokat kezdtem kérni külföldi kiadóktól. Eleve az ember úgy indult, hogy különböz információkat próbált összegy jteni arról, hogy mit lenne érdemes megrendelni. Gondolok itt alapvet napilapokra, heti hírmagazinokra, folyóiratokra. Ez addig nem volt, amíg én ide nem kerültem.

Tavasszal, amikor az évi el fizetéseket kellett leadni, volt egy szerzeményezési értekezlet, ahova én egy kisebb szekérrel mentem mindig. Besegítettek természetesen a nyelvi referens kollégák is. A különböző ajánlásokat kiválogattuk, és ami belefért a pénzügyi keretünkbe, meg is vettük. Meg kell jegyeznem, hogy minden fontosabb hazai és szovjet folyóirat járt a könyvtárba, de ez a nyugati lapokról abszolút nem volt elmondható. Magyarországon akkor nehéz volt nyugati lapokhoz hozzájutni. Olyasmi, hogy elmegyek az újságoshoz, és veszek egy *Newsweeket* vagy *Time*-ot, akkoriban elképzelhetetlen volt. A Gorkijba szórványosan már jártak nyugati lapok. Persze át kellett nézni minden egyes lapszámot, hogy van-e benne olyasmi, ami nem kerülhet ki az átlag magyar olvasó kezébe. Ezekből a rázós cikkekben csináltunk egy belső kiadványt is, ami csak zárt berkekbe került. Nyelvtudásom folytán én magam is részt vettem ebben. De mikor beérkeztek a friss folyóiratok, akkor úgyis az én kezemen mentek át, hiszen regisztrálni kellett. Én – ahogy telt az idő, úgy három-négy év múltán – teljesen úgy éreztem magam informáltság tekintetében, mintha nyugaton élnék, mert minden lényeges nyugati folyóirat ott volt a kezem ügyében.

Akkor ehhez kapcsolódóan megkérdezném, hogy a könyvtárosi ismeretek mennyire játszottak szerepet a további életében, pályája további alakulásában?

Hát a Gorkij Könyvtár nekem egy oázis volt. Mi fönt székeltünk az olvasóterem fölött a galérián, ami bizony irigyelt hely volt. Munka az volt, de hát ez engem tulajdonképpen sose zavart. Úgy érzem, hogy beven elvégeztem azt, amit mondjuk egy átlag munkatárs elvárnak, és t jóval többet is. Jutott közben a tájékozódásra is lehetőség, mód. Az első két könyvemet ebben az oázisban kezdtem el írni.

Honlapjáról kiderül, hogy még mindig nagyon jó a kapcsolata az Idegennyelv Könyvtárral. Itt Vajk Ilona kollégánknak is köszönetet mond.

Igen, így van, a könyvtárból sok segítséget kapok. Egy ilyen honlapot képtelenség lett volna egyedül, források nélkül szerkeszteni. Vajk Ili, régi kollégám sokat segít. De mások is. Sokszor használom a netes könyv- és cikk-katalógusukat is.

Az Ön honlapján többek között az olvasható, hogy Terebess Gábor író, m fordító, keramikus, könyvtervező, orientalista könyvkiadó. Ezt a felsorolást most már meg kellene toldani azzal, hogy könyvtáralapító. Itt az orientalista virtuális könyvtárra gondolok,

amely Magyarország első orientalista e-könyvtára. Beszélne egy picit ennek a történetéről?

Ez jólesik. De van papír könyvtárunk is. Igaz, nem mérhet egy olyan hatalmas könyvtárhoz, mint az Idegennyelv Könyvtár. Nagyon alaposan válogatott orientalista anyag, de csak 20 000 kötetből áll. Bár nem tudok olyan könyvkiadóról, akinek hasonló referencia könyvtára lenne. Az alapja tulajdonképpen az én magánkönyvtáram jobb fele, a szűkebb fele otthon van, azok magyar nyelvűek. A tanszéki könyvtárak és két külön gyűjtemény, az MTA Könyvtára Keleti Gyűjtemény és a Ligeti Lajos Keleti Kabinet mellé szeretnénk megnyitni az első olyan Keleti Könyvtárat Magyarországon, amely a nagyközönség számára is nyitott. Esetleg majd médiatékává fejleszthető. Leendő keleti zeneműtárunk még csak csírájában létezik kb. 600 kínai, indiai, thai stb. zenekazetta formájában. Itt kell megemlíteni az ázsiai gasztronómia, a keleti harcsművészetek és a magyar utazók Ázsiában külföldi gyűjteményeket. A Keleti Könyvtárhoz kapcsolódik a herbORIENT Gyógynövény Könyvtár, amely első sorban az Európán kívüli, egzotikus gyógynövény könyveket gyűjti. Ebben páratlan egész Kelet-Európában. Több mint kétezer kötete igen alapos minőségű válogatás eredménye. Ezt kiegészíti a gyógynövény képtár, amely több száz 18–19. századi kézzel festett metszetet, kínai színes tusfestményt, fanyomatot, indiai miniatúrát, ceyloni batikképet, kézzel festett Rosenthal és kínai, koreai porcelántányérokat, valamint Hankó Béla akvarelljét, Lacza Márta illusztrációit, Németh Gábor flamand barokk olajfestményeit, Lengyel Zoltán hagyományos tibeti stílusú tablói, Veres László pisztollyal szírt grafikáit és számtalan reprodukciót tartalmaz. Ami az e-tárunkat illeti, lassan 62 évesen, de megértem az internetes tartalomszolgáltatás lehetőségét, és aktívan részt is veszek benne.

Honnan jött az ötlet, hogy ezt az e-könyvtárat megalapítsa?

Talán '96-ban kezdődött a papírkönyv-kiadással. Először persze megalakult a Terebess-cég '94-ben, és ennek kellett valami honlap. Fölmerült, hogy miért ne lehetne fölrakni elektronikus formában is a könyveket? Hát ez szép lassan gyűjtögette magát építette. Mi voltunk az első kiadó, amely szerződést kötött a MEK-kel anyagaink kölcsönös átvételéről. Gyakorlatilag az összes kiadott – több mint száz – könyvünket fölraktuk a honlapra. Volt olyan is, hogy már kiadás előtt feltettük. Nemcsak megjelent könyveink hipertext változatai kereshetők itt, hanem nehezen hozzáférhető régi orientalista könyvek, tanulmányok, cikkek, kiadatlan kéziratok elektronikus kiadásai, sőt speciális adatbázisok is (*Ázsia Lexikon, Kossuth-emigráció Törökországban, Keleti költészet* stb.).

Hányan szerkesztik a honlapot?

Ez változó. Az elmúlt tíz év alatt többen voltak, részidőben vagy alkalmi munkatársak. Valójában ezt úgy kell venni, mintha kb. két teljes munkaidős ember dolgozna folyamatosan ezen. Ha megnézzük például, hogy más hasonló honlapokat hány ember szerkeszt, akkor rádöbbenünk, hogy ez nem kis teljesítmény. Mindig profi emberekkel dolgozom együtt, de sajnos néha becsúsznak hibák. Például Orwellnek a *Burmai napok* című műve egy félreértés folytán a végső korrektúra nélkül került föl a honlapra, és elég sok hiba maradt benne. Az sajnos már nem fér ebbe bele, hogy a két emberen kívül még legyen egy korrektor, ezért elnézést kérek a látogatóktól ez úton is, de úgy érzem, hogy fontosabb az, hogy minél több újabb anyag kerüljön föl. Hát el fordulnak melléüetések, ki nem javított hibák, de a látogató olvasók gyakran segítenek.

A terebess.hu nemcsak e-könyvtár, hanem annál jóval komplexebb. Valóságos orientalista portál.

Igen. Kialakíthattam néhány új műfajt. Van főnt például egy olyan, hogy *Zen osztálytalálkozó*. Néhány évvel ezelőtt felmerült bennem az, hogy mi lett azokból az emberekből, akikkel annak idején én a zen buddhista kolostorban éltem Japánban? Elkezdtem az interneten keresni, akiket olvastam, akivel én levelezésben voltam aztán egy kicsit kitérítettem ezt a kört, és hát megmondom szintén, nagyon-nagyon megdöbbentem, mert azok a szerzetes társaim, akikhez a legszorosabban kapcsolódtam, mindnyájan szerepeltek a világhálón. (Az egyik például a brazil zen buddhista mozgalom indítója, atyja lett, portugálul írt könyvet. A másik Ausztráliába került, ahol magam is töltöttem egy évet, s az ottani ausztrál zen legnagyobb mestere lett, szintén írt könyvet.) Azok, akikkel ilyen egyívásúak voltunk és hát együtt küszködtünk, jó barátságba keveredtünk, nem akárhányan voltak így utólag. Érdekelt, hogy mi lett velük. Hát megcsináltam ezt az osztálytalálkozót. Ezen az oldalon szerepel továbbá az én negyven évvel ezelőtti beszámoló, a fordításaim, a zennel kapcsolatos tanulmányaim, sőt még a szerzetes ruháim és egyéb tárgyaim is, amelyek a Néprajzi Múzeumban is ki voltak állítva. Ami a nyelvet illeti, körülbelül hat-hét nyelven van főnt anyag. Azt mondhatom, hogy magyarul és angolul az alapsztori követhető. A kiegészítő szövegek portugálul, japánul, franciául, németül vannak. Ez a saját életemnek egy darabja, és ez ennyi nyelven volt lehetséges. Ez ilyen, nincs befejezve, nincs oda-vissza fordítva, de így tetszik nekem. Első sorban magamnak csináltam. De sokan vesznek át anyagokat. Ez sokak számára csemege. Ez például egy netes műfaj.

Aztán ott van a haiku. Erre hat évet szántam az életemb l. Hát nem mondom, hogy megcsömöröltem, mert kikapcsolódásként most újra egy haikukötetet jelentetek meg. Egy Szantóka-kötetet. Írtam is haikut és rengeteget fordítottam. A *haiku.hu*-n több mint 25 ezer gyönyör haiku van magyar nyelven, körülbelül 1000 költ t l és m fordítótól. Ennek van egy idegen nyelv párja is, amelyen angol, német, francia, spanyol, portugál, olasz, svéd nyelven vannak haikuk. Nem számoltam össze pontosan hány. Több ezer lehet. De vannak tanulmányok is, amelyek err l a m fajról szólnak. Van, aki ebb l az anyagból írja a disszertációját. Mert hát itt össze van gy jtve. Olyan faksimilék vannak fönt, mint például az 1905-ben 30 példányban megjelent els francia haikukötet. Ez a honlap egyfajta "intézménnyé" vált. Most éppen nyomdakész állapotban van még két kötet magyar nyelven. Az egyik a *Haiku a poggyászban* cím haikukötetem haibun naplóval kiegészített angol verziója, amit Tarnóc János fordított. A másik az említett Taneda Szantóka japán költ kötet. Évek óta csiszolom ezt a fordítást. egy nagyon furcsa figura, 1940-ben halt meg, egy részeges csavargó vándorkölt . A japánok imádják. A világ legtömörebb szabadhaikuit írta. El z haikufordításaim: egy Siki-kötet, egy Issza-kötet, egy Rjókan-kötet és egy 70 költ t megszólaltató nyugati haikuválogatás. Ezek papírkönyvként is megjelentek.

Érdekes a gasztronómia témaköre is. Az ázsiai konyhák receptjeivel indult a honlapon, hiszen magam is írtam 1986-ban egy kínai táplálkozástörténetet *Ezeríz Kína* címmel, aztán folytatódott egy világméret f szerkalauzzal, most már ott vannak az ehet virágok, a kefirgomba, a japán kristálygomba, a savanyú káposzta, az ehet tengeri algák, a vadon term zöldségek, gyümölcsök. Roppant érdekes, hogy a különböző kultúrákban ezek milyen szerepet töltek be. A gasztronómiával foglalkozva fölvet dött bennem egy olyan gondolat, ha a földgömbön egy-egy ország nagysága aszerint lenne meghatározva, hogy gasztronómiailag mennyire fontos és érdekes, akkor bizony Oroszország igen jelentéktelen, Grúzia viszont hatalmas ország lenne. Kína így is hatalmas, de még hatalmasabb lenne talán. Japán, Thaiföld szintén. India csak olyan közepes. Latin-Amerikában Mexikó és Peru lenne nagy, mert hát ez a két konyha az, ami hihetetlenül változatos és érdekes. Az Egyesült Államok csak azért kerülne föl esetleg a térképre, mert ott van a louisianai francia konyha, amit cajun és kreol konyha néven ismernek, egyébként teljesen jelentéktelen. A török, olasz, francia, egyáltalán a mediterrán térség és persze a délkelet-ázsiai térség gasztronómiai szempontból felülmúlhatatlan. Most ezzel foglalkozom.

A kert is egy varázslatos világ. Ezt is m velem. A honlapon is ott van. Most sikerült a cégünknek Tiszaörvényben megvenni egy hektárnyi területet. Nekem ez kb. negyvenéves álomom, hogy a különböz egzotikus diófajtákból (pekán, hikori, japán szivdió stb.) egy ültetvényt hozzak létre. Ezt egy kicsit kitágítottuk olyan egzotikus gyümölcsök, egzotikus f szernövények irányába, amik itt megtermelhet k. Fügéb l pl. 25-féle van már, a törökök hozták be a hódoltság alatt, mint oly sok növényt. Van japán kakiszilva, kínai jujuba, tízféle ginkófa. Hozunk és rendelünk külföldr l magokat. Ez elkezd dött. Sok információ és képanyag van a honlapon róla.

Mikor lesz nyilvános a kert?

Ezt nem tudnám megmondani, folyamatosan készül, gazdagodik, de maga az információ virtuálisan már megtalálható. Ez megint egy olyan m faj, hogy megtehetném azt, hogy csak akkor teszem föl, amikor készen van a kert. De nem ezt teszem. S t, hogy gyorsítsam, elég sok nyelven van információm, és azt ideiglenesen földobom idegen nyelven, s majd kés bb visszatérek rá, és megírom magyarul. Ha van egy érdekes és fontos kép, azt is fölteszem. Itt nagyon fontosak a képek. Szerintem, már most van a honlapon err l kb. 3000 kép. Ez így egy kicsit nyers ugyan, de támpontnak megfelel . Tulajdonképpen amit aznap dolgoztam, itt Kistarcsán, a munkahelyemen föl is teszem. Így percr l percre van új információ, ami követhet , és azonnal elérhet bárki számára. Ez nekem a munka szempontjából azért jó, mert otthonról is követni tudom esténként-hétfégén a munkámat a számítógépen. Így én is olvasója vagyok a saját honlapomnak. Az internet ilyen. Olyan mint maga az élet. Egy abszolút tökéletlen m faj. De egy hatalmas kincsesbánya. A haiku vagy a táplálkozásokultúra áttekintése hagyományos módszerekkel, az internet nélkül évtizedeket venne igénybe.

Maga a honlap az üzleti tevékenységét is bemutatja. Hogyan indult a vállalkozás?

Hát f leg a nejem az üzletasszony, több mint egy évtizedig dolgozott els munkahelyén, az akkor versenytárs nélküli állami külkereskedelmi vállalat, az Artex iparm vészeti osztályán. Több nyelven tárgyalóképes. A nyolcvanas évek elején érkezett egy pillanat, amikor újságot is szívesebben hordott volna ki, mint tovább verg djön a szocialista nagyvállalati kontraszelekció hálójában. Ezután végigjárta a magánszektor szinte minden változatát: egy tsz-meléküzemág bedolgozói részlegvezet je volt, majd már velem együtt GMK-t, kisszövetkezetet, alkotóközösséget és amint lehetett az els k között kft.-t ala-

pított, n i divatruházat gyártását szervezve. A kilencvenes évektől az importliberalizáció révén áttértünk a termelésről a kereskedelemre, a hagyományos ázsiai kultúra kézműves termékeinek behozatalára koncentrálva. Az import és a nagykereskedelem után – a családnevet cégnévként is használva – egy országos üzletlánc felépítése következett. Lényegében az első igazi keleti bolt Magyarországon a Nefelejcs utcai üzletünk volt, amelyet '92-ben nyitottunk meg. Célunk volt az, hogy legyenek a keleti kultúra tárgyai kaphatók itthon is. A későbbiekben a központunk kikerült Kistarcsára, itt kezdtünk el japán kerteket építeni, kiállításokat rendezni, könyvtárat létrehozni, de ez már nem kifejezetten üzleti tevékenység. Nagy ajándéka az életnek, ha az ember meg tudja élni abból, amit szeret csinálni. Nekem nincs kocsim, nincs mobilom. Most nem sajnálnatni akarom magam. Természetesen megtehetném, hogy legyen, de ez azt mutatja, hogy én nem vágyom anyagiakban semmi különösre. Nem kéne dolgoznom se tulajdonképpen, mert nyugdíjas korú vagyok. Ezzel szemben, napi 10-12 órát dolgozom örömmel.

Honnan ered a keleti kultúra iránti vonzalma, és a törekvése, hogy mindezt közkinccsé tegye?

Ez visszanyúlik gimnazista koromra. A piaristákhoz jártam. Kiábrándultam a keresztény vallásból, majd állami iskolába kerültem, és elkezdtem filozófiával, köztük keleti filozófiával foglalkozni. Disszidensként volt lehetőségem arra, hogy eljussak Japánba. Itt éltem egy zen buddhista kolostorban. És ezzel vagyok meg a legjobban: leginkább ez a fajta buddhizmus áll közel hozzám. Roppant érdekel az élet értelme és minden egyéb filozófiai kérdés is, de inkább gyakorlatias vagyok. Az tetszik nekem a keleti filozófiában, hogy az élet gyakorlati oldalát nem hagyja figyelmen kívül. Ezen túlmenően úgy érzem, hogy érdekes és méltó dolog mindez. Másokat is érdekelhet.

Ön hogyan értelmezi a hagyományos és a virtuális könyvtár, az internet funkcióját a mai társadalomban?

Nézzem, nem tudom elképzelni az életemet nélkülük ma már. A kettő mindenképpen kiegészíti egymást. Igénybe is veszem mindkettőt. Tehát egyrészt a hagyományos könyvtárakat, beleértve a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzést, és az internetes lehetőségeket is. Elképesztően jól működik például az Amazon. Rengeteget rendelek tőlük. Volt olyan eset, hogy másfél hét alatt megérkezett a rendelés Amerikából. Ma már alig járok könyvesboltba, antikváriumba. Sokkal egyszerűbb a neten keresztül vásárolni könyvet. Ha bár-

minek utána akarunk nézni, akkor ma már kiindulásként mindenképpen az internethez nyúlunk. Néha nem túl könnyű kihámozni a lényegét, de hát ez technika kérdése is. A keresés egy művészet. Én például úgy érzem, hogy bizonyos kifinomult művészetig fejlődött bennem a keresés. Ennek elbűvölőbb mindenkién ki kell fejlődnie, aki elég sokat foglalkozik vele. A neten sokan ráakadnak az én honlapomra is. Én nem regisztráltak egyetlen keresésében sem, aki megtalál, megtalál. Az Alexa-világranglistán a 150 ezredik helyen vagyunk. Ez a több milliárd honlap között igen elkelő helyezés. Jelenleg 20 000 dokumentum van a honlapon, körülbelül 600 megányi, zömmel a Kelettel kapcsolatos szöveggel. Az utóbbi hetekben megváltozott a Google keresési rendszere, büntetik a tükrözéseket, ezáltal egy kicsit visszacsúsztunk, de ez nem érdekel különösebben. Napi 8000 látogatója van a honlapnak. Nem lehet tudni azt sem, hogy ebből mennyi a komoly ember. Nekem egy látogató is elég, ha az komoly érdeklődő.